

**TYÖELÄMÄ- JA TASA-
ARVOVALIOKUNNAN LAUSUNTO
18/2008 vp**

Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2009

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 19 päivänä syyskuuta 2008 lähettänyt valtiovarainvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi valtion talousarvioesityksen vuodelle 2009 (HE 116/2008 vp). Eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 3 momentin nojalla työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on päättänyt antaa toimialaansa koskevan lausunnon talousarvioesityksestä valtiovarainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- tutkimusjohtaja Heikki Räisänen, teollisuusneuvos Paula Nybergh, neuvotteleva virkamies Markku Virtanen ja erikoissuunnittelija Raija Saastamoinen, työ- ja elinkeinoministeriö
- osastopäällikkö Mikko Hurmalainen, apulaisosastopäällikkö Mikko Staff, hallitusneuvos Esko Salo, ylitarkastaja Susanna Grimm-Vikman, ylitarkastaja Ritva Partinen ja ylitarkastaja Jouni Varanka, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö
- ylitarkastaja Irma Heikkilä-Paukkonen, sisäasiainministeriö
- finanssineuvos Hannu Jokinen, valtiovarainministeriö
- osastopäällikkö Antti Suvanto, Suomen Pankki
- ylitarkastaja Berit Kiuru, Maahanmuuttovirasto

- piiripäällikkö Kaarina Myyri-Partanen, Uudenmaan työsuojelupiiri
- johtaja Raimo Harjunen, Etelä-Pohjanmaan TE-keskus
- toimistonjohtaja Riku Immonen, Etelä-Pirkanmaan työvoimatoimisto
- toimistonjohtaja Heino Vasara, Tunturi-Lapin työvoimatoimisto
- pääjohtaja Harri Vainio, Työterveyslaitos
- johtaja Tiina Koivuniemi, Siviilipalveluskeskus
- teknologia-asiantuntija Anne Turula, Tekes
- toimistopäällikkö Rainer Hiltunen, Vähemmistövaltuutetun toimisto
- pääsihteeri Hannele Varsa, tasa-arvoasiain neuvottelukunta
- opetustoimen suunnittelija Minna Salmi, Vantaan kaupunki
- sosiaali- ja terveystieteiden asiantuntija Riitta Työläjärvi, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
- johtaja Markku Lemmetty, Akava ry
- asiantuntija, HTM Vesa Rantahalvari, Elinkeinoelämän keskusliitto EK
- johtaja Antti Neimala, Suomen Yrittäjät ry
- toimitusjohtaja Marjukka Karttunen, Yrittäjänaiset ry
- puheenjohtaja Lea Karjalainen, Työttömien Valtakunnallinen Yhteistoimintajärjestö TVY ry

- ennustepäällikkö, KTT Pasi Sorjonen, Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos ETLA
- apulaisjohtaja Jukka Suokas, Finnvera Oyj.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Talous- ja työllisyystilanteen heikkenemisen vaikutus työllisyysmäärärahoihin

Taloustilanteen muutos

Maailmantalouden kasvuennusteita on syksyn aikana korjattu reippaasti alaspäin. Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) lokakuun puolivälissä julkistettu ennuste maailman BKT:n kasvusta on vajaan prosenttiyksikön alempi kuin heinäkuussa. Maailmantalous kasvaa IMF:n ennusteen mukaan 3 prosenttia ja maailmankauppa runsaat 4 prosenttia ensi vuonna. Kasvu tulee pääasiassa Kiinasta, Venäjältä ja kehittyvistä maista. Useille OECD-maille ennustetaan jopa taantumaa. Suomelle IMF ennusti 1,6 %:n talouskasvua.

Talousarvioesitys rakentuu oletukselle, että Suomen talouskasvu hidastuu vuonna 2009, mutta työvoiman kysyntä kasvaa silti ja työttömyys alenee, vaikkakin aikaisempaa hitaammin. Kansainvälisen finanssikriisin ja kehittyneiden maiden (USA ja useimmat EU-maat) kasvun pysähtymisen seurauksena Suomen talous- ja työllisyyskehitys näyttää kuitenkin ensi vuonna muodostuvan heikommaksi kuin budjettiesitystä laadittaessa ennakoitiin. Nopeimmin taloustilanteen heikkeneminen näkyy teollisuudessa, rakentamisessa ja liikenteessä. Pelättävissä on, että budjettiesityksessä ennustetun vähenemisen sijasta työttömyys lähtee ensi vuonna nousuun.

Valiokunta pitää talouden ja työllisyyden kehitysnäkymiä haasteellisina. Ensi vuodelle esitetyt veronalennukset ja kotitalousvähennyksen korottaminen osuvat sinänsä suhdannepoliittisesti oikeaan aikaan. Niiden kulutuskysyntää el-

vyttävä vaikutus riippuu myös siitä, miten kotitaloudet luottavat yleiseen talous- ja työllisyyskehitykseen ja omaan talouteensa.

Rakennustoiminnan elvyttäminen julkisia investointeja aikaistamalla

Talousarvioesityksen mukaan valtio käynnistää vuonna 2009 paljon julkisia investointeja. Valiokunta katsoo, että julkisten investointien aikaistaminen ja vuokra-asuntotuotannon käynnistäminen olisi tässä tilanteessa työllisyyspoliittisesti tarkoituksenmukaista. Se olisi myös taloudellisesti perusteltua raaka-aineiden ja urakkarjojen hintojen laskiessa. Tärkeää on aloittaa ajoissa myös vuoden 2010 investointien valmistelu, koska ennusteiden mukaan vuodesta 2010 voi tulla työllisyyden kannalta vielä vaikeampi kuin ensi vuodesta.

Työeläkerahastot muodostavat merkittävän yhteiskunnallisen pääomavarannon. Tärkeää olisi selvittää, voisiko työeläkerahastojen varoja suunnata nykyistä enemmän kotimaisiin investointeihin, kuten vuokra-asuntotuotantoon, vaikka näistä saatavat tuotot ovat usein ulkomaisia sijoituksia vaatimattomampia. Toisaalta myös riskit pystytään niissä hallitsemaan ulkomaisia sijoituskohteita paremmin.

Työllisyyspoliittiset investointiavustukset antavat mahdollisuuksia lisätä nopeasti infrastruktuuri-investointeja kasvukeskusten ulkopuolisilla alueilla, joilla yksityinen investointitoiminta uhkaa pysähtyä. Valiokunta pitää tärkeänä, että avustusten määrää lisätään mahdollisissa äkillisissä rakennemuutostilanteissa. Talousarvioesityksessä työllisyysperusteisiin investointeihin tarkoitettua määrärahaa esitetään vähennettäväksi lähes 11 miljoonalla eurolla tästä vuodesta.

Työllistämismäärärahojen tarve

Oletettuun hyvään työllisyyskehitykseen viitaten budjettiesityksessä vähennetään työllistämis-, koulutus- ja erityistoimien määrärahaa noin 77 miljoonalla eurolla. Työtöntä kohden työllistämisen, koulutuksen ja erityistoimiin tarkoitettua määrärahaa olisi vuoden 2009 talousarvioesityksen lukujen mukaan 2 540 euroa, mikä on lähes samalla tasolla kuin tänä vuonna ennakoidaan käytettävän.

Kokemukset viime vuosikymmenen lamasta ja avoimen työttömyyden nousun seurauksista ovat varoittavia. Kaikkia silloin työttömiksi jääneitä ei ole vielä saatu kunnolla takaisin työmarkkinoille. Valiokunta pitää välttämättömänä, että valtiovallan toimenpitein huolehditaan, että avoin työttömyys ei tällä kertaa pääse nousemaan korkealle tasolle.

Kaikki työikäiset ja -kykyiset on välttämättömää pitää mukana työmarkkinoilla, jotta heti taantuman päätyttyä pystytään vastaamaan väestön ikärakenteen muuttumisen ja työvoimapulan haasteisiin. Työhallinnolla tulee olla keinot ja määrärahat, joilla taantuman seurauksena työttömiksi jäävät pystytään työllistämään mahdollisimman nopeasti uudelleen.

Monen uudelleentyöllistymismahdollisuuksia heikentää ammatillisen peruskoulutuksen puute. Tilanteen haasteellisuutta kuvaa, että esimerkiksi 30—35-vuotiaista miehistä peräti 30 % on ilman ammatillista perustutkintoa. Työllisyystilanteen heikentyessä viranomaisilla tulee olla tarvittavat resurssit tarjota työttömiksi jääville mahdollisuus pätevätyä ammatillisen aikuiskoulutuksen avulla. Myös kysynnän heikentymisen aiheuttamat lomautustilanteet tulee mahdollisuuksien mukaan käyttää koulutustason nostamiseen ja täydennyskoulutukseen. Lisä- ja täydennyskoulutuksen merkitys kasvaa nopeiden muutosten yhteiskunnassa.

Vaikka vientiteollisuus, rakentaminen ja liikenne vähentyisivät, voi joillakin sektoreilla, kuten palvelualalla, esiintyä edelleen myös työvoimapulaa. Työ- ja elinkeinohallinnon tulee huolehtia, että esimerkiksi vientiteollisuudesta ja rakennusosalta työttömiksi jääviä koulutetaan

mahdollisuuksien mukaan niin, että he voivat siirtyä työvoimapulasta kärsiville palvelualoille.

Taantumassa pitää huolehtia myös pitkäaikaistyöttömien palveluprosessien jatkumisesta. Taantumassa pitkäaikaistyöttömien ja osatyökykyisten mahdollisuudet päästä avoimille työmarkkinoille heikkenevät entisestään, mikä korostaa tarvetta parantaa sosiaalisten yritysten ja kolmannen sektorin työllistämismahdollisuuksia. Valiokunta pitää tärkeänä, että työttömille suunnattuja terveystalveta lisätään ja kehitetään.

Valiokunta esittää, että valtiovarainvaliokunta seuraa työttömyyden kehitysennusteita ja reagoi tarpeen mukaan. Lisäksi hallituksen tulee varautua ensi vuonna myös lisäbudjettien kautta reagoimaan nopeasti työllisyyskehityksen mahdolliseen heikkenemiseen lisäämällä työvoimapolitiittisiin toimiin tarkoitettuja määrärahoja ja äkillisten rakennemuutosten alueille suunnattuja investointitukia.

Alueiden kehittäminen ja EU:n rakennerahastorahat

Alueiden kehittäminen tapahtuu tänä päivänä pääasiassa ohjelmaerusteisesti EU:n rakennerahastojen osarahoituksella. Uusi rakennerahastokausi alkoi vuoden 2007 alusta, mutta Euroopan sosiaalirahaston ja aluekehitysrahaston toimenpideohjelmien toimeenpanossa on ilmennyt useita ongelmia.

Yhdeksi pullonkaulaksi on noussut kuntarahoituksen korkea osuus rahoituksesta. Kun kuntarahan osuuden kansallisesta julkisesta rahoituksesta tulisi olla 25 prosenttia, pitäisi vuonna 2009 saada kootuksi ESR- ja EAKR-ohjelmiin kuntien rahoitusta noin 31 miljoonaa euroa.

Kuntien halukkuus osallistua hankkeiden rahoitukseen on vähentynyt muun muassa niissä kunnissa, joissa on kireä taloudellinen tilanne. Merkittävä määrä hankkeita onkin vaarassa jäädä toteutumatta puuttuvan kuntarahan vuoksi. Tämän seurauksena uuden rakennerahastokauden ensimmäisen vuoden (2007) varoista iso osa voi jäädä käyttämättä.

Valiokunta esittää, että hallitus selvittää kiireellisesti, miten kuntarahoitusosuiden saantiin liittyvät ongelmat voidaan ratkaista, ja huolehtii siitä, etteivät kansallisesti päätettävissä olevat säännökset ole tarpeettoman tiukkoja.

Tuottavuusohjelma

Työsuojelutarkastajat

Valiokunta on käsitellyt tuottavuusohjelman perusteita ja tuottavuusohjelman vaikutuksia työsuojelupiirien toimintaan viime keväänä valtiontalouden kehyksistä vuosille 2009—2012 antamassaan lausunnossa (TyVL 8/2008 vp — VNS 2/2008 vp). Lausunnossaan valiokunta kiinnittää erityistä huomiota vuosille 2012—2015 suunniteltuun 100 henkilötövuoden vähentämiseen työsuojelupiireiltä, mikä merkitsisi noin 22 %:n supistusta tarkastushenkilöstöön. Valiokunta toistaa aiemmassa lausunnossaan esittämiensä näkemykset työsuojelutoiminnan tärkeydestä ja valvonnan piirissä olevien asioiden jatkuvasta lisääntymisestä. Valiokunta toteaa, että työsuojelutarkastukset tuottavat moninkertaisesti työsuojelutarkastajien palkkauksiin tarvittavat varat yhteiskunnalle säästyvinä terveydenhuolto- ja eläkekustannuksina sekä lisääntyneinä verotuottoina harmaan talouden torjunnan tehostuessa. Valiokunta pitää tärkeänä, että työsuojelutarkastuksia kohdistetaan harmaan talouden torjumiseen yritysten välisen tasapuolisen kilpailun takaamiseksi.

Valiokunta esittää, että tuottavuusohjelmaa muutetaan niin, että työsuojelutarkastajien määrään ei kohdisteta ylisuuria leikkauksia.

Työterveyslaitoksen tutkimustyön resurssit

Valiokunta toistaa kehyslausunnossaan esittämiensä näkemykset Työterveyslaitoksen tekemän tutkimustyön merkityksestä työelämän kehittämiseksi ja työssäjaksamisen parantamiseksi. Valiokunta toistaa esityksensä siitä, että Työterveyslaitokseen kohdistettujen vähennystavoitteiden tarkoituksenmukaisuutta vielä arvioitai-

siin. Vähennystavoitteet kohdistuvat merkittävässä määrin nimenomaan ulkopuolisen rahoituksen turvin Työterveyslaitoksella tehtävään tutkimustoimintaan, vaikka samanaikaisesti kannustetaan yliopistoja ja muita tutkimuslaitoksia lisäämään ulkopuolisen rahoituksen hankkimista.

Työ- ja elinkeinotoimistojen toimintaedellytysten turvaaminen

Työ- ja elinkeinotoimistojen henkilöstöön kohdistuu tuottavuusohjelman mukaan 1 139 henkilötövuoden vähennystavoite ajalla 2008—2015. Vuonna 2009 tuottavuusohjelma merkitsee TE-keskuksissa ja työ- ja elinkeinotoimistoissa yhteensä 45 henkilötövuoden vähennystä vuoteen 2008 verrattuna. Se yhdessä jo toteutettujen vähennysten kanssa on johtamassa siihen, että nykyisen toimistoverkon ylläpito on käymässä hyvin vaikeaksi.

Valiokunta korostaa, että niin työnantajien kuin työnhakijoidenkin palveluiden turvaaminen edellyttää, että työ- ja elinkeinotoimisto tai vähintäänkin palvelupiste sijaitsee kohtuullisten liikenneyhteyksien päässä ja siellä tunnetaan alueen yritysten toimintaympäristö ja työnhakijoiden olosuhteet. Valiokunta katsoo, että palvelutason turvaaminen edellyttää nykyisen tason palveluverkon säilyttämistä.

Pienenevä henkilöstömäärä heikentää jo tällä hetkellä mahdollisuuksia tuottaa kattavasti nykyisiä työvoimapalveluja. Selvimmin tämä näkyy vaikeutena rekrytoida tarvittavia erityisosaajia ja ammatinvalinnanohjauksen tarjonnan vähenemisenä.

Samanaikaisesti tuottavuusohjelman kanssa toteutetaan työvoimatoimistojen muuttaminen työ- ja elinkeinotoimistoiksi, mikä merkitsee toimistojen tehtäväkentän ja osaamisalueen laajenemista. Työvoimapulan ja kohtaanto-ongelmien myötä sopivan työvoiman löytäminen avoimiin paikkoihin on entistä vaikeampaa. Työn haastavuus lisääntyy, kun työttömistä aiempaa suurempi osuus kuuluu vaikeasti työllistettäviin, joiden valmiudet eivät vastaa työnantajien vaatimuksia. Vaikeasti työllistyvien auttaminen vapaille työmarkkinoille edellyttää moni-

puolisia toimenpiteitä ja osaavaa, monipuoliset yhteistyötaidot omaavaa henkilökuntaa. Myös työvoimapolitiittisen koulutuksen järjestäminen entistä kiinteämmässä yhteistyössä yritysten kanssa on vaativaa ja edellyttää henkilöstöltä paljon työtä ja osaamista. Valiokunta korostaa, että tuottavuusohjelman toteuttaminen ei saa johtaa työnantajien ja työnhakijoiden palvelujen heikkenemiseen millään alueella Suomessa.

Työhallinnon henkilöstön palkkatason jälkeenyajneisyys vaikeuttaa varsinkin kasvukeskuksissa pätevän ja sitoutuneen henkilöstön saantia. Henkilöstön vaihtuvuus on nopeaa, mikä merkitsee kasvavaa panostusta rekrytointiin ja uuden henkilöstön kouluttamiseen. Valiokunta pitää tärkeänä, että valtio huolehtii työ- ja elinkeinohallinnon palkkakilpailukyvyistä niin, että työ- ja elinkeinotoimistoihin saadaan pätevää henkilöstöä.

Tasa-arvon edistämistoiminnan resurssit

Valiokunta pitää hyvänä, että talousarvioesityksessä on aiempaa useamman pääluokan perusteluissa esitetty arviointeja toimintojen sukupuolivaikutuksista. Valiokunta pitää tärkeänä, että tulevien talousarvioesitysten laadinnassa sukupuolivaikutusten arviointi edelleen laajenee ja konkretisoituu. Tämän toiminnan tueksi tulee huolehtia hallinnonalakohtaisten tilastojen kehittämisestä ja sukupuolen mukaan eritellyn tiedon keräämisestä.

Sukupuolten välisen tasa-arvon edistämisestä on vahvoja kirjauksia hallitusohjelmassa, ja hallituksen 17.7.2008 hyväksymässä tasa-arvo-ohjelmassa esitetään paljon tärkeitä toimenpiteitä. Vuoden 2009 talousarvioesityksessä ei kuitenkaan osoiteta näiden toimenpiteiden toteuttamiseen tarvittavia resursseja.

Tasa-arvovaltuutetun toimistoon esitettiin sosiaali- ja terveysministeriön budjettiehdotuksessa kahta lisävirkaa, mutta ne on jätetty pois hallituksen talousarvioesityksestä. Lisäresursseja tarvittaisiin tasa-arvosuunnittelun ja palkkakartoitusten opastukseen ja valvontaan. Näiden toimintojen tehostuminen edistäisi samapalkkaohjelman toteutumista. Myös eduskunnan käsitel-

tävänä oleva tasa-arvolain muutosesitys merkitsee lisätehtäviä tasa-arvovaltuutetun toimistolle.

Hallituksen tasa-arvo-ohjelmassa todetaan, että "Hallitus varmistaa, että tasa-arvon tietopalvelu käynnistetään viimeistään vuonna 2009." Toiminnan käynnistämiseen ei kuitenkaan budjettiesityksessä ehdoteta tarvittavaa määrärahaa. Valiokunta pitää tasa-arvon tietopalvelua tärkeänä ja puoltaa sen toiminnan käynnistämistä mahdollisimman pian.

Valiokunta esittää, että talousarvioon lisätään 180 000 euroa tasa-arvon tietopalvelun käynnistämiseen.

Naisten resurssikeskuksia toimii Kajaanissa, Iisalmessa, Turussa, Tampereella, Vantaalla ja Oulussa. Ne toimivat paikallisina neuvonta- ja innovaatiokeskuksina edistäen muun muassa tasa-arvosuunnittelua, naisyrittäjyyttä ja naisten yhteistyötä ja verkostoitumista. Keskusten toiminnalla on keskeinen merkitys tasa-arvotyön alueellistamisessa. Niiden avulla tasa-arvosuunnittelun neuvontatyö ja naisyrittäjyyden edistäminen on voitu ulottaa eri puolille maata. Tasa-arvovaltuutetun toimiston resurssein koko maan kattavien palvelujen aikaansaaminen on mahdollonta.

Naisten resurssikeskusten toiminnan rahoitus tapahtuu hankerahoituksen kautta, missä ongelmaksi on viime aikoina muodostunut omarahoitussosuuden puuttuminen. Toiminnan jatkumiseksi keskuksat tarvitsevat pysyvämpää rahoitusta toiminnan vetäjän palkkaukseen sekä tilojen vuokriin ja muihin toimintakuluihin. Keskusten toiminnan jatkumiseksi niille tarvitaan noin 80 000 euroa toimintarahaa / keskus eli yhteensä 560 000 euroa vuodessa. Valiokunta pitää keskusten toiminnan jatkumista tärkeänä.

Valiokunta korostaa Finnveran myöntämien naisyrittäjälainojen merkitystä naisyrittäjyyden tukemisessa. Naisyrittäjälainoilla on naisyrittäjien toiminnan käynnistämisen ja turvaamisen kannalta erityisen suuri merkitys tilanteissa, joissa lainarahaa on tavallista vaikeampi saada yleisiltä rahamarkkinoilta tai se on kallista. Valiokunta pitää tärkeänä, että talous- ja työllisyys-tilanteen mahdollisesti heiketessä ensi vuoden

talousarviossa kiinnitetään erityistä huomiota naisyrittäjyyden edistämiseen.

Nuorten aseman parantaminen

Talousarvioesityksessä ehdotetaan ammatillisen koulutuksen aloituspaikkojen määrän nostamista 4 000 paikalla. Valiokunta pitää lisäystä tärkeänä ja tarpeellisena. Paikkojen määrä ei kuitenkaan vielä lisäyksen jälkeenkään vastaa kysyntää. Valiokunta painottaa, että koulutuspaikkoja, mukaan lukien työpajapaikat, tulee olla riittävästi niin, että jokaiselle peruskoulun päättävälle nuorelle pystytään osoittamaan jokin hänelle soveltuva kouluttautumismahdollisuus.

Siviilipalvelukseen pääsyn nopeuttaminen

Hallituksen tavoitteena on nopeuttaa nuorten siirtymistä työelämään ja ehkäistä syrjäytymistä. Siviilipalvelukseen pyrkii vuosittain noin 2 400 nuorta miestä. Siviilipalveluskeskuksessa järjestettävälle koulutusjaksolle otetaan talousarvioesityksen mukaan 1 650 miestä vuonna 2009. Jonotusaika siviilipalveluskoulutukseen on tällä hetkellä jopa kaksi vuotta. Valiokunta katsoo, että pitkät jonotusajat hidastavat siviilipalvelukseen hakevien miesten pääsyä työelämään ja opiskeluun sekä ovat omiaan lisäämään syrjäytymisvaaraa.

Samalla valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että viime vuonna toteutetusta uudistuksesta huolimatta palveluspaikkojen määrä ei ole kasvanut toivotulla tavalla. Ilman palveluspaikkaa on koulutusjakson jälkeen talousarvioesityksen perustelujen mukaan tänä vuonna 255 miestä. Nämä miehet suorittavat työpalvelunsa siviilipalveluskeskuksessa, mistä aiheutuu yhteiskunnalle lähes puolen miljoonan euron kustannukset. Tätä ei voida pitää yhteiskunnan eikä henkilön itsensä kannalta tarkoituksenmukaisena. Siviilipalveluskeskuksessa ei pystytäkään järjestämään mielekkäitä työtehtäviä näin suurelle joukolle.

Valiokunta pitää tärkeänä, että hallitus edistää siviilipalveluspaikkojen saantia tiedottamalla tehokkaasti palveluspaikkojen mahdollisuu-

desta saada tukea siviilipalvelusmiehen asumiskustannuksiin ja ryhtyy tarvittaessa lisätoimiin, jos palveluspaikkojen määrä ei tehostetusta tiedotuksesta huolimatta nouse tarvetta vastaavaksi.

Vähemmistövaltuutetun suorittamat selvitykset

Eduskunta hyväksyi 7.10.2008 hallituksen esityksen laiksi vähemmistövaltuutetusta ja syrjintälautakunnasta annetun lain 2 §:n muuttamisesta, jossa vähemmistövaltuutetun tehtäväksi säädetään "tehdä ja teettää riippumattomia selvityksiä etniseen syrjintään liittyvistä kysymyksistä". Esityksen vaikutusarvion mukaan "niukat henkilöresurssit ja toimintamäärärahat ovat rajoittaneet toimintamahdollisuuksia" ja "selvitysten tekeminen ja teettäminen edellyttää vähemmistövaltuutetun voimavarojen vahvistamista".

Vähemmistövaltuutetun toimintamäärärahat sisältyvät sisäasiainministeriön toimintamäärärahoihin. Saadun selvityksen mukaan vielä ei ole päätetty uutta tehtävää varten osoitettavista lisäresursseista. Valiokunnan mielestä vähemmistövaltuutetun toimiston resurssien määrässä tulee ottaa huomioon lisääntyvien tehtävien laatu ja määrä.

Työsuhdematkalipun houkuttelevuuden lisääminen

Työsuhdematkalippu on tarkoitettu lisäämään kiinnostusta joukkoliikenteen käyttämiseen työmatkoilla. Joukkoliikenteen käytön lisääntyminen työmatkoilla edistää ilmastotavoitteiden saavuttamista. Myös liikenteen sujuvuus lisääntyy ja tieinvestointien tarve vähenee.

Nykyisellään työsuhdematkalipun houkuttelevuus on vaatimaton ja sen vaikutukset ovat olleet odotettua vähäisemmät.

Valiokunta kiirehtii toimenpiteitä työsuhdematkalipun houkuttelevuuden lisäämiseksi.

Samalla valiokunta kiinnittää huomiota joukkoliikenteen huonoon saatavuuteen haja-asutusalu-

eilla. Uutisten mukaan haja-asutusalueilla suunnitellaan useiden linja-autovuorojen lopettamista huolimatta talousarvioesityksen mukaisesta joukkoliikennetuesta. Valiokunta painottaa toimivan julkisen liikenteen merkitystä työvoiman liikkuvuuden lisäämisessä ja tasa-arvoisten liikumismahdollisuuksien turvaamisessa kaikille. Valiokunta katsoo, että selvitysmies Olli Riikosen liikenneministeri Anu Vehviläiselle 12.9.2008 luovuttama raportti sisältää hyviä esi-

tyksiä haja-asutusalueiden joukkoliikenteen turvaamiseksi.

Lausunto

Lausuntonaan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 17 päivänä lokakuuta 2008

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Arto Satonen /kok
vpj. Jukka Gustafsson /sd
jäs. Susanna Haapoja /kesk
Hannakaisa Heikkinen /kesk
Anna-Maja Henriksson /r
Arja Karhuvaara /kok
Johanna Karimäki /vihr
Merja Kuusisto /sd

Merja Kyllönen /vas
Esa Lahtela /sd
Jari Larikka /kok
Sanna Perkiö /kok
Paula Sihto /kesk
Katja Taimela /sd
vjäs. Pentti Tiisanen /vas
Henna Virkkunen /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Ritva Bäckström.

ERIÄVÄ MIELIPIDE 1

Perustelut

Talousarvioesitys rakentuu oletukselle, että Suomen talouskasvu hidastuu vuonna 2009, mutta työvoiman kysyntä silti kasvaa ja työttömyys alenee, vaikkakin aikaisempaa hitaammin. Kansainvälisen finanssikriisin, talouskasvun hidastumisen ja laskukauden käynnistymisen takia budjettiesityksen pohjana olevat talousennusteet ovat nopeasti vanhentuneet. Työttömyysluvut ovat kääntyneet nousuun teollisuudessa ja rakentamisessa. Talouden ja työllisyyden kehitysnäkymät vuodelle 2009 ovat dramaattisesti heikentyneet.

Tässä tilanteessa tarvitaan nopeita talouden ja työllisyyden elvytystoimia; investointien ja rakennushankkeiden aikaistamista ja käynnistämistä, työllisyysmäärärahojen lisäämistä, kuntien talouden vahvistamista ja pienituloisten etuuksien korottamista. Pienituloisten ahdinko on syventynyt asumisen, energian ja elintarvikkeiden hinnannousun johdosta. Ruuan hinnan nousu on Suomessa ollut selvästi euromaiden keskiarvoa nopeampaa. Myös kotitalouksien vaikeudet selvitä veloistaan ovat lisääntyneet.

Ensi vuodelle esitetyt veronalennukset tulee kohdentaa pienituloisille, jotka kuluttavat suurimman osan käytettävissä olevista tuloistaan. Nyt hallitus esittää tuloveroon 870 miljoonan alennusta inflaatiotarkistusten lisäksi. Hallituksen veropolitiikka suosii hyvätuloisia, jotka eivät käytä veronalennuksia kulutukseen vaan varallisuutensa kartuttamiseen.

Työllisyyden heikkeneminen ja yritysten kasvavat vaikeudet voivat johtaa myös kunnallisveron ja yhteisöveron tuoton nopeaan alenemiseen ja menokehyksissä kireäksi viritetyn kuntatalouden suuriin vaikeuksiin. Tämä heikentäisi kuntien kykyä työllistää ja huolehtia hyvinvointipalveluista. Siksi on laadittava välittömästi suunnitelma myös kuntatalouden kriisin välttämiseksi.

Työllisyyspoliittiset investointiavustukset ja äkillisten rakennemuutosalueiden tuki

Mikäli kansainvälisen talouden hidastuminen aiheuttaa suuria supistuksia vientisektorilla, tulee hallituksen varautua merkittäviin lisätalousarvioihin. Investointeja ja rakennemuutosalueiden tukea on kasvatettava sekä lisättävä voimavaroja muutosturvaan.

Talousarvioesityksessä työllisyysperusteisiin investointeihin tarkoitettua määrärahaa esitetään vähennettäväksi lähes 11 miljoonalla eurola (-36 %) tämän vuoden tasosta. Esitys ei perustu talous- ja työllisyystilanteen realistiseen arvioon. Avustusten määrää on oleellisesti lisättävä ja kohdistettava ne vaikeiden työttömyysalueiden infrastruktuuri-investointien tukemiseen ja korvaavien työpaikkojen synnyttämiseen.

Valtioneuvoston nimeämien äkillisten rakennemuutosalueiden tukemiseen on varattu 12 miljoonaa euroa eli saman verran kuin tänä vuonna. Viimeaikaisten irtisanomisuutisten perusteella on selvää, että rakennemuutostukea tarvittaisiin ensi vuonna selvästi tätä enemmän.

Työllistämismäärärahojen tarve

Talousarvioesityksessä vähennetään työllistämis-, koulutus- ja erityistoimien määrärahaa noin 77 miljoonalla eurolla. Vähennys on hallitusohjelman ja aiempien kehyspäästösten mukainen, mutta todellisen talous- ja työllisyystilanteen nopean heikkenemisen johdosta täysin virheellinen.

Leikattuja työllisyysmäärärahoja kohdennetaan yritysten kanssa toteutettavaan ammatilliseen työvoimakoulutukseen ja yrityksissä tapahtuvaan palkkatuettuun työhön. Budjettiehdotuksessa toistetaan hallitusohjelman kirjauksia työvoimapolitiikan toimien vaikuttavuuden parantamisesta ja yritysten kanssa tehtävän yhteistyön lisäämisestä. Todellisuudessa ongelmana on ollut koko ajan löytää kiinnostuneita yrityk-

siä työllistämään tuella tai kouluttamaan työttömiä työnhakijoita. Määrärahojen vähentäminen ja työttömyyden kasvu sekä toimien suuntaaminen yksityiselle sektorille saattavat koitua monen vaikeasti työllistyvän kohtaloksi. Heidän työllistämiseensä tarvitaan erityiskeinoja ja nykyistä pitkäaikaisempaa tuettua työllistämistä.

Työllisyystilanteen heikentyessä työvoimakoulutusta ja ammatillista aikuiskoulutusta ja julkisen sektorin työllistämisesursseja on lisättävä. Myös sosiaalisten yritysten ja kolmannen sektorin työllistämismahdollisuudet on käytettävä nykyistä paremmin.

Työttömyyden aikaisen perusturvan parantaminen

Hallituksen ohjelman johdantoluvun mukaan "kansalaisten perusturvaa on vahvistettava". Suomalaisen perusturvan keskeinen elementti on työmarkkinatuki. Työttömien selvä enemmistö elää työmarkkinatuen varassa.

Hallitus ei kuitenkaan budjettiesityksessään esitä työmarkkinatuen tasokorotusta. Tukea nostetaan vain inflaatiokehityksen verran eli 73 senttiä/pv. Kuitenkin monissa köyhyystutkimuksissa (mm. Kela) työmarkkinatuen niukuus on todettu olevan suomalaisen köyhyyden keskeinen syy. Reaalisesti työmarkkinatuki ei ole kasvanut vuodesta 1995 käytännössä lainkaan (1995—2007 vain 0,7 %). Samaan aikaan reaaliensiot ovat kasvaneet 27 prosentilla.

Hallituksen priorisointi syventää köyhyyttä ja lisää syrjäytymistä, vaikka samaan aikaan työttömyysturvamenojen arvioidaan vähenevän 50 miljoonalla eurolla. Vasemmistoliitto vaatii, että työttömyysajan perusturva on nostettava täyden kansaneläkkeen tasolle.

Työvoimahallinto on toteuttanut työmarkkinatukilain uudistuksen (v. 2006) pohjalta laajamittaista työttömyyskortistojen "siivousta". Ministeriön toukokuussa 2007 työvoiman palvelukeskuksille antaman ohjeen mukaan työvoimaviranomaisilla on oikeus syrjäyttää palveluista henkilö, joka ei ole motivoitunut ja jolla ei ole terveydellisiä edellytyksiä tai sosiaalisia taitoja. Työmarkkinatukea yli 500 päivää saaneita työt-

tömiä on pudotettu kuntien toimeentulotuen vaaraan lyhyessä ajassa Kelan tietojen mukaan jopa 40 000 henkilöä. Heidät on käytännössä suljettu työvoimapalvelulain tarkoittamien aktiivitoimien ulkopuolelle.

Ulkomainen työvoima ja harmaan talouden torjunta

Vaikeutuvasta työllisyystilanteesta huolimatta hallitus on lisäämässä ulkomaisen työvoiman käyttöä ilman, että esitetään vaikuttavia toimenpiteitä, joilla kyettäisiin varmistamaan, että ulkomaalaisiin työntekijöihin sovelletaan aina suomalaisia työehtoja. EU:n alueelta Suomeen tulevien tuhansien vuokratyöntekijöiden työehdoissa ja kohtelussa rikotaan laajasti voimassa olevia työehtosopimuksia sekä työturvallisuutta ja työterveyshuoltoa koskevia säännöksiä. Kysymys on organisoidusta liiketoiminnasta, joka perustuu työehtojen polkemiselle ja ihmiskauppaa muistuttavalle hyväksikäytölle. Ulkomainen vuokratyövoima on myös verotuksen ulkopuolella ja suurelta osin harmaata taloutta. Työvoiman välittäjäyritysten taustalta on paljastunut yhteyksiä myös kansainväliseen talousrikollisuuteen.

Työperäisen maahanmuuton edistämisessä on keskeistä, että huolehditaan EU-alueelta tulevan vuokratyövoiman työehtojen valvonnasta ja valvontatehtävien riittävästä resursoinnista (työsuojelupiirit, poliisi, syyttäjälaitos) sekä harmaan talouden tehokkaasta torjunnasta. Myös kolmansista maista tulevien työntekijöiden työehtojen etukäteisvalvonta on tehtävä aukottomaksi.

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaan suunnattujen resurssien tarve kasvaa rajat ylittävän työvoiman liikkuvuuden ja työperäisen maahanmuuton lisääntyessä. Torjunta edellyttää määrärahalisäyksiä ja sen ohella myös muita toimia. Lisäksi tarvitaan lainsäädännön muutoksia ja ulkomaista työvoimaa käyttävien yritysten valvonnan tiukentamista.

Tarvitaankin tehokas toimenpideohjelma harmaan talouden torjumiseksi. Siinä keskeistä tulisi olla:

— tilaajan tai teettäjän velvoitteiden ja todellisen tilaajavastuun (mm. työsuhdesaatavien suoritusvastuu laiminlyöntitilanteessa) vahvistaminen

— arvonnäveron käännetty verovelvollisuus

— työmarkkinajärjestöjen kanneoikeus

— luottamusmiesten ja henkilöstön edustajien valvonta-, tiedonsaanti-, neuvotteluoikeuksien ja työsuhdeturvan parantaminen

— ulkomaista vuokratyövoimaa käyttävien yritysten reaaliaikainen ilmoitusvelvollisuus henkilöstöstään verottajalle

— ulkomaisen työvoiman työehtojen tarkastusresurssien lisääminen työsuojelupiireissä

— työsuojeluviranomaisten ja verohallinnon kiinteä yhteistyö, tietojen vaihto ja molempuolinen, havaittujen laiminlyöntien omaloitteinen ilmoittaminen.

Tilaajavastuulaki on osoittautunut puutteelliseksi, koska laki ei edellytä tilaajan tai teettäjän suoraa vastuuta alihankintaketjuun kuuluvan yrityksen laiminlyödessä työsuhteeseen liittyviä velvoitteitaan. Todellinen tilaajavastuu edellyttäisi myös taloudellista suoritusvastuuta alihankintayrityksen laiminlyönneistä.

Ulkomaista vuokratyövoimaa käyttävät yritykset on veloitettava ilmoittamaan tiedot henkilöstöstään sekä palkoista toimitettavista ennakopidätyksistä, lähdeveroista ja sosiaaliturvamaksuista reaaliajassa verohallinnolle. Tilaaja / pääurakoitsija / vuokratyövoiman käyttäjäyritys ja ulkomaisen työnantajan täällä oleva edustaja on asetettava vastuuseen verohallinnolle henkilöluettelon päivittämisestä ja tietojen todenperäisyydestä. Käännetyn arvonnäverovelvollisuuden käyttöönotto ei ole Suomessa edennyt, vaikka verojen maksamatta jättämisestä koituu valtion verotulojen menetyksen (yksinomaan rakennuslalla n. 400—500 milj. euroa vuodessa) lisäksi rehellisesti toimiville yrityksille merkittävä kilpailuhaitta.

Käännetyllä verovelvollisuudella tarkoitetaan sitä, että alihankintajien sijasta pääurakoitsija määrätään verovelvolliseksi alihankintapalvelujen myynnistä suoritettavasta verosta. Tämä

on erityisen tärkeää siksi, että nykyään urakat muodostavat pitkiä ketjuja ja veron ja maksujen laiminlyöntiä esiintyy nimenomaan ketjujen loppupäässä. Käännettyyn arvonnäverovelvollisuuteen on siirrytty useissa EU-maissa.

Tuottavuusohjelma

Työsuojelutarkastajat

Valtion tuottavuusohjelmassa vuosille 2012—2015 esitetyt 100 henkilötyövuoden leikkaukset tarkoittavat n. 22 prosentin vähennystä henkilöresursseista ja työpaikoilla tapahtuvasta valvonnasta.

Työsuojelutarkastajien lakisääteiset valvontatehtävät lisääntyvät. Valvottavana on nyt jopa neljäkymmentä lakia ja sata asetusta. Valvontaresurssien tarve ei vähene vaan kasvaa merkittävästi. Vain työsuojelutarkastajilla on valtuudet valvoa ja tarkastaa ulkomaisen työvoiman työehtoja. Myös harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnassa työsuojelutarkastajilla on keskeinen rooli.

Työsuojelutarkastajien määrää ei tule vähentää vaan lisätä. Resurssien turvaaminen on välttämätöntä, jotta voidaan saavuttaa tavoite, jossa työpaikoille tehtäviä tarkastuksia lisätään 50 prosentilla vuoteen 2011 mennessä.

Työterveyslaitoksen resurssit

Työterveyslaitokseen kohdistettuja tuottavuusohjelman mukaisia vähennyssuunnitelmia ei tule toteuttaa. Hallituksen esittämät vähennykset painottuisivat juuri ulkopuolisen rahoituksen turvin laitoksessa tehtävään tutkimustoimintaan. Esitys on käsittämätön ja ristiriitainen: muita tutkimuslaitoksia ja yliopistoja nimenomaan kannustetaan lisäämään ulkopuolista rahoitusta.

Vuoden 2009 budjettiin kirjattu valtionapulisäys ei kata työehtosopimuksista aiheutuvaa kustannusten nousua. Vajaus on miljoona euroa. Esityksessä tulee varata rahat jo sovituille palkankorotuksille.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että vuoden 2009 talousarvioon lisätään heikkenevän työllisyystilanteen

vaatimat määrärahat työllisyystoimenpiteiden lisäämiseksi, investointien aikaistamiseksi, työttömyysajan perusturvan tason korottamiseksi ja harmaan talouden torjunnan tehostamiseksi.

Helsingissä 17 päivänä lokakuuta 2008

Merja Kyllönen /vas
Pentti Tiusanen /vas

ERIÄVÄ MIELIPIDE 2

Perustelut

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta tuo lausunnossaan suurelta osin tyydyttävästi esille työllisyyteen ja työelämään liittyviä ongelmia. Lausunnosta ovat kuitenkin suurelta osin jääneet pois konkreettiset parannusehdotukset ja määrärahojen lisäyksesitykset, joita sosialidemokraatit ovat pitäneet tärkeinä.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta valmistee ensi vuoden talousarviota koskevaa lausuntoaan tilanteessa, jossa kansainvälinen talouskasvu näyttää heikkenevän merkittävästi. Kansainvälinen rahoitusmarkkinoiden kriisi on johtanut luottamuspullaan. Yritysten halu investoida vähenee talouskasvun hiipuessä. Myös Suomessa kuluttajien luottamus talouteen on heikentynyt, mikä arvioiden mukaan on johtamassa työpaikkojen menetyksiin. Työttömyyden kasvu uhkaa etenkin vientiteollisuutta ja rakennusala.

Hallituspuolueiden olisi tullut kohdata nämä tosiasiat ja tehdä uudelleenarvioita ensi vuoden talousarviosta lisäten määrärahoja työllisyyttä edistäviin toimiin, ei leikaten niitä. Tässä tilanteessa on syytä välittömästi panostaa työllistämistoimiin.

Työllistämismäärärahat

Työllistämismäärärahojen leikkaus on suuruudeltaan merkittävä, 77 miljoonaa euroa. Jo ennen tietoja taloustilanteen huonontumisesta olemme olleet sitä mieltä, että edellä mainitun suuruiset leikkaukset työllisyysmäärärahoihin ovat ylimitoitettuja.

Laskukauden aikana työttömiksi jäävät on pystyttävä ohjaamaan koulutukseen tai muihin työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin mahdollisimman pian työttömyyden alettua. Määrärahojen lisäämistarvetta kuvaa se, että tällä hetkellä vain joka toinen työllisyyspoliittiseen koulutukseen pyrkivä pääsee koulutukseen. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa saadun arvion

mukaan tarjontaa tulisi lisätä noin 20 000—30 000 paikalla, jotta nykyiseen kysyntään pystytään tarkoituksenmukaisella tavalla vastaamaan.

Erityisen huolestuttavana pidämme resurssien merkittävää vähentämistä työttömien valmentavasta koulutuksesta. Valmentava koulutus on polku, jonka avulla helpotetaan esimerkiksi maahanmuuttajien, pitkäaikaistyöttömien, ikääntyneiden tai vajaakuntoisten työnhakijoiden vaikeampaa pääsyä ammatilliseen koulutukseen ja työelämään. Sen ensisijainen tavoite on työnhakijoiden ohjaaminen valitsemaan sopivia ammatillisia koulutusvaihtoehtoja. Yksilöllisiä ratkaisuja rakennetaan liittämällä koulutus esimerkiksi kuntoutukseen tai tukityöllistämiseen. Esimerkiksi tuhansien maahanmuuttajien kielikoulutus toteutetaan pääosin valmentavana työvoimakoulutuksena. Pitkäaikaistyöttömän kohdalla taas työ kuntoutus on usein ratkaiseva tekijä työkyvyn ja ihmisen itseluottamuksen palauttamisessa.

Valtio- ja kuntasektorin tukityöllistämismäärärahoja vähennetään. Kunnat ja valtion laitokset ovat monissa syrjäseudun kunnissa olleet pääasialliset työpaikat, joihin työttömiä on voitu tukityöllistää. Tämän vuoksi vastustamme resurssien leikkaamista näistä toimenpiteistä. Lisäksi valtio- ja kuntasektorin tukityöllistämismäärärahoja vähennettäessä kunnat joutuvat entistä enemmän itse rahoittamaan pitkäaikaistyöttömien työllistämisen. Näin lisätään entisestään myös kuntien menoja.

Kuten valiokuntakin mietinnössään korostaa, on talouden taantumakohdissa huolehdittava myös pitkäaikaistyöttömien palveluprosessien jatkuvuudesta. Emme usko valiokunnan esittämiin keinoihin lisätä työllisyysmäärärahoja ensi vuoden kuluessa lisäbudjeteilla. Rahoitus on syytä turvata jo nyt.

Olemme esittäneet myös muutosturvan piiriin kuuluvien henkilöiden koulutusmahdollisuuksien parantamista ja tehneet talousarvio-

aloitteen (TAA 91/2008 vp), jossa vaadimme neljän miljoonan euron lisärahoitusta tähän tarkoitukseen.

Työllisyysperusteiset investointimäärärahat

Työllisyyspoliittisilla investoinneilla on ollut erittäin suuria myönteisiä vaikutuksia elinkeinoelämän kehittämiseen varsinkin vaikeilla työttömyysalueilla ja rakennemuutospaikkakunnilla. Niiden avulla on rahoitettu lukuisia matkailu-, liikenne- ja ympäristöhankkeita. Tuen avulla on edistetty parhaiten juuri pysyvää työllistymistä ja monipuolistettua elinkeinorakennetta.

Työsuojelutarkastajia henkilöstöleikkausten sijasta lisättävä

Kuten esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriön kolmikantainen Resurssi II -työryhmä on äskettäin luovuttamassaan yksimielisessä välimuistiossa katsonut, ei työsuojeluhallinnolla valtion tuottavuusohjelmassa ehdotettujen sadan henkilötyövuoden vähennyksen jälkeen olisi enää edellytyksiä suorittaa tarkastustehtäviään tehokkaasti. Työsuojelun valvonta on työvaltaista työpaikoilla tapahtuvaa tarkastustoimintaa, joten tarkastajamäärän vähentyminen vaikuttaa suoraan työpaikkatarkastusten määrään. Huomattavat vähennykset johtavat väistämättä myös asiantuntemuksen ja toiminnan laadun heikentymiseen.

Vuonna 2008 työsuojelun piirihallinnon henkilötyövuosimäärä on 462 henkilötyövuotta, joista noin 380 henkilötyövuotta käytetään valvontatyöhön. Työsuojeluhallinto on sitoutunut viiden henkilötyövuoden vähennykseen vuoteen 2011 mennessä. Nykyisillä voimavaroilla työsuojeluvalvonnan piirissä on vuosittain Suomen noin 240 000 työpaikasta noin 13 000 työpaikkaa. Työsuojelutarkastuksia tehdään vuosittain noin 20 000. Nykyinen valvontakenttä edellyttää kuitenkin entistä suurempaa valvontapanostusta.

Työsuojeluhallinnon rooli on hyvin tärkeä esimerkiksi harmaan talouden, ulkomaalaisen työvoiman lisääntyneen käytön sekä työtapaturmien kasvun vuoksi. Työsuojelupiirien tulossopimuksissa on sovittu tarkastusmäärien lisäämi-

sestä 50 prosentilla vuoteen 2011 mennessä. Tämä edellyttää jo nykyisellään tarkastajakohdainten tarkastusmäärien lisäämistä. Emme siten tyydy valiokunnan enemmistön esitykseen, jonka mukaan työsuojelutarkastajien määrään ei saa kohdistaa ylisuuria leikkauksia. Työsuojelutarkastajien määrää tulee mielestämme lisätä nykyisestä niin, että edellä mainittu tarkastusmäärien lisäämistavoite voidaan saavuttaa.

Tuottavuusohjelman mukaisista työsuojelupiirien tarkastajien vähentämissuunnitelmista luovutaan ja tarkastajien määrää lisätään niin, että työsuojelupiirien tulossopimuksissa sovittuja tarkastusmääriä voidaan lisätä 50 prosentilla vuoteen 2011 mennessä.

Työ- ja elinkeinotoimistojen resursseja ei saa merkittävästi supistaa

Valtionhallinnon tuottavuusohjelma ja sitäkin käytännössä ohjaavampi toimintamenomomenttiin kuuluvien varojen vähennys on iskenyt kiipeästi työhallintoon. Kuten valiokuntakin huomauttaa, merkitsee valtionhallinnon tuottavuusohjelma henkilöstöresurssien vähentämistä myös työvoimatoimistoista. Tämä lisää erityisesti suurten kaupunkien työvoimatoimistojen paineita.

Työttömyyden hyvä kehitys uhkaa pysähtyä tai kääntyä päinvastaiseksi kansainvälisen taloustilanteen vaikutuksesta. Samaan aikaan toimistojen tehtäväkenttää laajennetaan. Lisäksi erityisesti pitkäaikaistyöttömien työllistäminen vaatii työvoimahallinnolta erityiskeinoja ja nykyistä pitkäaikaisempaa tuettua työllistämistä. Henkilöstön hoitamat tehtävät ja heidän työnkuvansa ovat muuttuneet merkittävästi. Tämä edellyttää henkilöstöltä jatkuvaa valppautta ja oman osaamisen päivittämistä. Talouskasvun heiketeessä olisi tuettava työvoimatoimistoja niiden tärkeässä työssä — työllistämistoimissa sekä esimerkiksi nuorille ja nuorille aikuisille suunnattujen ammatinvalinnanohjauspalveluiden tarjoamisessa. Ilman riittäviä resursseja työhallinnon henkilöstön jaksaminen on vaakalaudalla, jolloin myös palveluiden taso uhkaa heiketä.

Lisäksi työvoimatoimistojen muuttuessa työ- ja elinkeinotoimistoiksi ja saadessa uusia, esimerkiksi yrityspalveluiden tuottamiseen liittyviä tehtäviä tarvitaan pikemminkin henkilöstöresurssien lisäämistä nykyisestä kuin niiden karsimista. Työvoimatoimistoihin sekä työvoima- ja elinkeinokeskuksiin on luotava uusia käytäntöjä, palveluja ja tukimuotoja, jotka mahdollistavat nopean ja ammattitaitoisen palvelun lisäämättä byrokratiaa. Henkilöstölle tulee taata koulutusta ja rahallisia resursseja koulutuksen toteuttamiseksi. Jos ja kun passiivinen työttömyysturvan ja muiden tukien maksaminen halutaan muuttaa aktivoiviksi toimenpiteiksi, tarvitaan työhallintoon riittävästi työvoimaa.

Työvoimahallinnon palveluiden tasalaatuisuutta ja tasa-arvoisuutta eri alueilla tulee vahvistaa. Julkisten palvelujen taso ja saatavuus eivät ylipäänsä saa heikentyä tuottavuusohjelman vuoksi. On huomioitava, että mahdollisuudet tuottavuuden lisäämiseen ovat eri aloilla ja alueilla hyvin erilaiset. Tuottavuusohjelman toimeenpanossa on lähdettävä siitä, että virastot ja laitokset voivat edelleen suoriutua tehtävistään. Tuottavuusohjelma ei saa olla vain henkilöstömäärän supistamista ja toimintojen ulkoistamista.

Kunnassa on oltava riittävät työvoimapalvelut. Alueilla, joilla välimatkat jo nyt ovat kohuttoman pitkiä, on työvoimatoimistojen palvelut säilytettävä mahdollisimman lähellä. Siksi emme hyväksy suunnitelmia lähipalvelupisteiden lakkauttamisesta ja muuttamisesta internet-pohjaisiksi palvelupisteiksi. Tietokone ei korvaa ammattitaitoisen työvoimaneuvojan antamia neuvoja ja ohjeita. Vaarana on, että tällaiset muutokset heikentävät työllistymistä entisestään alueilla, joilla ei muutoinkaan ole tarjolla riittävästi työpaikkoja.

Erityistä huomiota on syytä kiinnittää myös hyvään henkilöstöpolitiikkaan sekä henkilöstön työssä jaksamiseen ja työviihtyvyyteen. Esitämme, että valtiovarainvaliokunta poistaa ensi vuoden talousarviosta 45 henkilötyövuoden lisävähennyksen.

Työterveyslaitos

Hallituksen esityksen mukaan vuonna 2009 Työterveyslaitoksen rahoitusta supistetaan tuottavuusohjelman vuoksi. Työterveyslaitos on sitoutunut valtionavulla rahoitetun henkilöstön osalta 5 henkilötyövuoden vähentämiseen, mutta ei siihen, että ulkopuolisilla tuotoilla rahoitettua henkilöstöä (25 henkilötyövuotta) vähennetään. Laitos kuuluu budjettitalouden piiriin valtionapuna osalta, ei itse hankkimansa rahoituksen osalta.

Työelämän ja työterveyden kehittämisen hyödyt näkyvät työvoiman paremman riittävyys- ja -tuottavuuden kautta koko yhteiskunnan kilpailukyvyssä. Jotta työelämän kehittämisen laaja-alaisuus ja valtakunnallisuus eivät vaarannu, tulee henkilöstösupistusten kohdentua Työterveyslaitokseen kohtuullisina. Työterveyslaitoksen resursseja ei siis tule yllä mainituin tavoin kaventaa.

Työelämän kehittämisohjelman jatkuvuus on turvattava

Sosialidemokraattien hallituskausilla käynnistetyssä työelämän kehittämisohjelma Tykes:ssä (2004–2009) oli toiminta-ajatuksena edistää työpaikoilla sellaisten ratkaisujen löytämistä, joilla vauhditetaan tuottavuuskehitystä tavalla, joka samanaikaisesti edistää henkilöstön työkykyä, hyvinvointia ja työelämässä pysymistä. Tarkoitus on, että johto ja henkilöstö pystyisivät työpaikoilla itse yhteistyössä ratkomaan ongelmat ja löytämään vastaukset kehittämistarpeisiinsa.

Työ- ja elinkeinoministeriön perustamisen myötä työministeriön toimialaan kuulunut Tykes-ohjelma siirrettiin työ- ja elinkeinoministeriön alaiselle Tekes — teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskukselle. Työelämän kehittämistä koskevien asioiden siirtäminen Tekesiin on sinänsä positiivista, sillä se avaa mahdollisuuden tarkastella erillään olleita innovaatiotoiminnan ulottuvuuksia toisiaan täydentävinä elementteinä ja saavuttaa näin synergiaetuja.

Yhdistämisellä on kuitenkin myös vaaransa. Uudistuksen haasteeksi voi muodostua kahden erilaisen ajattelutavan yhteensovittaminen, jois-

ta teknologisiin innovaatioihin perustuvalla ajattelulla on hallitseva asema niin Tekesissä kuin yhteiskunnassa laajemminkin. Tekesin vahva teknologiaperinne voi jäädä elämään omaa elämänsä ja vähitellen tukehduuttaa pienemmän partnerinsa. Tästä syystä on tärkeää varmistaa, että Tykes saa sen tehtävän ja uusien mahdollisuuksien hyödyntämisen kannalta riittävän vahvan aseman uudessa organisaatiossa. Innovaatiotoiminnan sosiaalisen ulottuvuuden kehittämiseksi tulee varata riittävästi resursseja ja kehittymisen mahdollisuuksia. Käytännössä tämä merkitsee mm. sitä, että huolehditaan työelämän innovatiivisten tutkimus- ja kehittämishankkeiden riittävästä rahoituksesta ja varmistetaan toiminnalle tarpeelliset henkilöresurssit uudessa Tekes-organisaatiossa.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että momentille 32.30.51 lisätään 30 000 000 euroa työllistämis-, koulutus- ja erityistoimiin,

että momentin 32.30.64 työllisyysperusteisiin investointeihin tarkoitetut määrärahat säilytetään vuoden 2008 tasolla,

että momentille 33.20.53 lisätään 4 000 000 euroa koulutuspäivärahan valtionosuuteen muutosturvan piiriin kuuluvien henkilöiden koulutusmahdollisuuksien parantamiseksi ja

että valtiovarainvaliokunta muutoin ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

Helsingissä 17 päivänä lokakuuta 2008

Jukka Gustafsson /sd
Esa Lahtela /sd

Katja Taimela /sd
Merja Kuusisto /sd